

.ד.

ומעתה בסלק סוכר שטרחת הכשרתו לאכילה מרובה, וא"א כלל כמעט שלא ע"י טיפול בבהח"ר, יש להשוותו לכאורה להני מינים שגם בדיעבד אין תרומתן תרומה. וכן צ"ע לפי הסבר הר"ש שהוא מצד הפסד בהן, והסכמת הכהן מהני בזה, דהרי הסביר בטעמא דמילתא שהסכמתו מועילה משום דזימני דניח"ל בזו"ע, וזה אי"ש בנידו"ד שהסלק כל עיקר שימוש הוא ע"י הפיכתו לסוכר וכוהל, ול"ש בזה דניח"ל לכהן. אך י"ל דלא הוצרך הר"ש לזה אלא כדי שלא יהא זה בגדר כהן המחזר בבית הגרנות דזה אסור לכתחילה, ומ"מ י"ל דבדיעבד מיהת ההפרשה חלה כל שהיתה הסכמת הכהן לזה.

ברם לענ"ד ההגדרה של שלא נגמרה מלאכתו אינה מפני שזה דורש עוד הכשרה לאכילת אדם, שהרי החטים גם אחר המירוח עדיין אינם ראויים לאכילת אדם דהכוסס חטים הוי שלא כדרך אכילתו, וכן אכילת קמח. וההכשרה לאכילת אדם ע"י אפיית הלחם עדיין דורשת עבודה מרובה, ומ"מ המירוח בכרי הוי גמר מלאכה. ובע"כ הכונה של גמר מלאכה היינו גמר מלאכתו **בשדה**, שהגורן והיקב הם עדיין המשך הפעולות הנעשות בפרי **טרם** הכנסתו הביתה. ובכל כה"ג הוא שדנו במשניות על דבר שלא נגמרה מלאכתו. משא"כ בכל שמלאכת **השדה** נגמרה, ומעתה יש צורך להכניסם הביתה לשם גמר הכשרתם לאכילת אדם, כל כה"ג הוי נגמרה מלאכתו.

.ה.

וכל זה לרווחא דמילתא ואליבא דאמת. אכן לעניננו אי"צ לזה, שהרי אם נחשיבנו לא נגמרה מלאכתו הרי עדיין לא הוטבלו, ובזה הרי מפורש בירוש' וכנ"ל, שכל מה שזב מהן פטור מן המעשרות, ואפילו בדבש תמרים. וא"כ ממנ"פ ההפרשה חלה דאיתמא שזה לא נגמרה מלאכתו הוי בדין זב טרם שהוטבלו, ואי תימא דהוי נגמרה מלאכתו וכנ"ל הרי ההפרשה חלה.

יתר ע"כ אמינא שלפי **החומרא** של הפרשה אדרבא ראוי להפריש דוקא מן הפרי עצמו, ולא ממה שנסחט ממנו, דהרי כנ"ל מבואר ברש"י חולין שהתרומה ממשקה לא חלה כלל, וכל כה"ג שהוא טבל שעשאו משקה, אי נימא דאסור משום יוצא אין לו תקנה אלא ע"י הפרשה מן הפרי עליו. אך כנ"ל נראה עיקר שאין כאן בכלל חיוב הפרשה, ואין מקום להפריש אלא לחומרא בעלמא בלי ברכה, ומן **הצמח** דוקא ולא מן היוצא ממנו. כנלענ"ד.

סימן ל : בדבר הכנסת בכור בזה"ז לכיפה.

.א.

עובדא הוה בבהמה מבכירה שלא מכרוה בעליה וילדה זכר תמים. ומיד שנוול לקחוהו שלא יינק מן האם, כי כך נהגים החקלאים. אולם מאחר שהוא בכור ואינו מותר אף לכהן א"כ יפול בו מום מאליו, וזה לא שכיח, והטיפול בו יש בו חשש תקלה, נוסף שהמדובר על עגל שכשיגדל יהא לשור המזיק שפגיעתו קשה. ונשאלה שאלה אי שפיר דמי לא להאכילו, כי אין הוא יכול לאכול אלא החלב שנותנים לו, עד שימות.

והנה דין זה פשוט ומבואר בשו"ע יו"ד ש"ט: בכור בזה"ז אין בו היתר אלא ע"י מום. ואפי' אם ירצו הבעלים או כהן להכניסו לכיפה עד שימות מעצמו אינם רשאים. ומקור הדברים ברא"ש, כפי שצוין שם. ומכל מקום מחמת שהוא מצב דחק וכנ"ל, נכנסתי לעיין בהלכה דא. וזה הנלענ"ד.

.ב.

הנוב"י יו"ד ס"י פ"א דן לענין ספק בכור, ודייק משמעות התוס' ע"ז י"ג: שאין חיוב להכניסו לכיפה ומ"מ איסורא נמי ליכא. וכבר ציין דברי תוס' אלו הב"ח שם. וכ' עו"ש הנוב"י, שמה שהתוס' בכורות כ"ח מביאים מעשים בכל יום ששומרים אותם עד שיפול בהם מום היינו שכל עוד שהוא ביד ישראל, ומפני שצריך לקיים בו מצות נתניה, משא"כ ביד הכהן. (נראית כונתו אעפ"י שכתבו שמחכים עד שיפול בו מום, והרי הישראל אינו צריך לטפל בו אלא עד שיגדיל מעט (יו"ד ש"ו ב), י"ל כיון דבדרך כלל יש עצה למוכרו לנכרי ולא עשה כן, הרי במקרה זה שהיא פשיעה מצד בעה"ב אי"ח הכהן לקבלו כמבואר שם (ס"ד בהגהה), א"כ על הישראל להחזיקו עד שיפול בו המום שאז יקבלוהו מידו.) ומטעם זה רצה להתיר בנידון דידי' בס' בכור שא"צ לתתו לכהן שרשאי להכניסו לכיפה. והגאון ר"מ פישלס השיב עליו שם, שאם אמנם כן היא דעת הרא"ש שהובא במרדכי ע"ז. ברם הוא מנמק זאת מפני שצב"ח דרבנן, אתי חשש תקלה דרבנן ודחי לצב"ח, דהם אמרו והם אמרו. "אבל מהר"מ והרא"ש והטור יו"ד ס"י ש"ט דאסרו לכיפה אפשר דס"ל צב"ח דאורייתא וכו".

וחזר הנוב"י וטען ע"ז שמש"כ לדעת הרא"ש אי צב"ח דאורייתא לא שרינן "זה א"א לאומרו לאסור מה שהתירו חז"ל", "דזהו פסק פשוט בגמרא דמותר לעבור על צב"ח משום תקלה וממנ"פ אי צב"ח דרבנן הרי טוב, ואם צב"ח דאורייתא מ"מ משו"ה לא נדחה מה שהתירו חכמים בגמרא וכו".

תוכן דבריו דאליבא דהרא"ש שאינו מחלק בין תקלה שבגמרא לענין מקדיש בזה"ז לתקלה של בכור, הרי ממה שאמרו להכניס לכיפה במקדיש יש לשמוע גם לבכור, אלא שבטעמא דמילתא הדבר תלוי, דאם נאמר שצב"ח דרבנן, וכדס"ל להרא"ש, ניתן לפרש כמו שפירש, מצד הם אמרו והם אמרו. אכן לפ"מ דאנן נקטינן להלכה כפי המבואר באו"ח לענין חליבה בשבת (כפי שציין גם הגרמ"פ) דצב"ח דאורייתא, נפרש הטעם בע"כ באו"ח - שגם איסור תורה נדחה כאן בגלל חשש תקלה: וכמש"כ התוס' שם לענין הקונה בהמה מן הע"ז. עכ"פ ההלכה אינה תלויה בזה ולא תשתנה מהבדלי הנימוקים.

וע"ז חזר הגרמ"פ והשיב, די"ל דהגמרא לא קאי אליבא דהלכתא, שהרי הרא"ם, בפירוש תלי לה רק אי נימא צב"ח דרבנן, ואילו אנן קיי"ל דאורייתא.

פירוש דבריו, דעל הרא"ם אין אנו יכולים להסתמך להתיר, שהרי שמענו ממנו שאילו היה סובר צב"ח דאורייתא, היה מוכרח לומר שהגמרא לא אליבא דהלכתא נאמרה. וא"כ לדין דבאמת קיי"ל להכי א"א לנקוט כסוגיא זו. עכת"ד.

ג.

והנה מש"כ הגרמ"פ בטעמם דהר"מ והרא"ש והטור, דאפשר שהוא מצד צב"ח דאורייתא, תמוה מאד לכאורה, שהרי דברי הרא"ש בע"ז שהביא פסקו של הר"ם ג"כ, מבוארים, והביאם הוא עצמו שם בא"ד שהוא מצד בזיון קדשים, ואיסור זה נראה שהוא רק מדרבנן. עכ"פ לא נזכר בדבריו וכן בדברי הר"מ מצד צב"ח לא מה"ת ולא מדרבנן. א"כ נראה ברור שלא מטעם צב"ח הם אוסרים. ולא נזכר טעם זה אלא בדברי הרא"ם במרדכי, וכן הר"י שם שאוסר דקאי אדהרא"ם ומחלק בין מקדיש לבכור, נראה שאוסר מצד צב"ח דרבנן, ונימוק זה שמביא, מצד צב"ח דאורייתא לא הוזכר בשום אחד מהראשונים כלל. וצ"ע בדבריו. כן צ"ע למה לנו נימוק אחר ממה שנתבאר בדבריהם, עכ"פ דעת הר"מ הרא"ש, הר"י והטור שהביא הדברים לפסק הלכה לאיסור.

והנה הכונה היא כך. דאמנם כן, לדברי האוסרים ה"ז אסור כפשוטו. אכן לפסק הלכה, הרי יש מקום לומר, כיון שהיא מחלוקת בראשונים והיא במלתא דרבנן, גם למחמירים, יש ללכת אחר המיקל. ועוד שאף שהטור הכריע לחומרא, י"ל שהוא רק בודאי בכור שיש לצרף דעת הרא"ש שמחמיר מצד בזיון הקדש לדעת הר"י האוסר מצד צב"ח, והוא רובא נגד הרא"ם המתיר (והתוס' אין להם הכרעה) וזהו רק בודאי בכור, משא"כ בנידון דידיה שהוא רק ס' בכור, אין בזה איסור בזיון קדשים דהוה ספק דרבנן, ונשאר רק מצד דעתו של הר"י שאוסר מצד צב"ח שהוא שייך גם בבהמת חולין, בזה אין הכרעה, וננקוט כדעת המיקל כמו בכל ס' דרבנן. ולזה בא הגרמ"פ לומר שבאמת הלכה זו מוכרעת לאיסור מתוך דברי המתיר עצמו, שהוא הרא"ם, שהרי הוא מפרש הגמרא מצד צב"ח דרבנן, דשמעינן מיניה שאין מקום להתיר בגלל חשש תקלה ספק תורה. אלא שבעוד שהוא עצמו סובר שגם להלכה נקטינן כסוגיא זו, מפני שסובר גם להלכה צב"ח דרבנן. אכן הרי לענין זה אין לנו ספיקות וההלכה פסוקה לפנינו וכנ"ל דצב"ח דאורייתא. א"כ הרי לא נוכל לאחוז החבל בשני ראשים, ולפ"ז מוכרח לדחות סוגית הגמרא מהלכה. והרמב"ם שכן מביא להלכה הא דהמקדיש בזה"ז בסוף ה' ערכין. ע"כ ס"ל כחילוק הר"י שאין ללמוד ממקדיש לענין בכור. באופן שממנ"פ ההלכה לענין בכור היא ברורה ומוכרעת לאיסור ללא שום חולק כלל.

והנוב"י שחולק עליו, היינו שלא מסתבר להעמיד סתמא דסוגיא שלא אליבא דהלכתא, וע"כ לפי סברת הרא"ם שאינו מחלק בין מקדיש לבכור, מוכרח לומר לפ"מ דנקטינן צב"ח דאורייתא, שגם איסור תורה זה נדחה בגלל החשש של תקלה. באופן שגם להלכה שצב"ח דאורייתא עדיין החלוקה קיימת, דלהרא"ם מותר בכל אופן.

ויצא לנו מכל הני"ל, שאעפ"י שהנוב"י לא הודה לו לגרמ"פ בעיקר סברתו הני"ל, מ"מ לענין בכור ודאי, הרי גם לדעתו לא נוכל להקל בהסתמכות על דעת הרא"ם, וכדין ספק דרבנן, שהרי לדין דצב"ח מה"ת, הוי הפלוגתא שבין הרא"ם לאידך ספיקא דאורייתא, שלאוסרים פוגע בזה באיסור צב"ח שהוא מה"ת. א"כ אין שום מקום להקל בניד"ד.

ד.

אכן לעני"ד כל המהלך הזה של השו"ט לתלות זאת בפסק ההלכה של צב"ח אם הוא מה"ת ואם מדרבנן קשה מאד, שהרי הרא"ש עצמו בשבת קכ"ח ובב"מ ל"ב הוא הוא המרי דשמעתא שמביא בשם הר"מ לפסוק דצב"ח, וממנו הועתק לשו"ע לענין החליבה, וא"כ אינו מובן לפ"מ שחילק הרא"ש בין מקדיש לבכור, שבבכור מכיון שיש שם הפסד ממון הכהן לא חששו לתקלה, א"כ הרי לא נעקר דין התורה דצב"ח, ואף אם ירצה הכהן להכניסו לכיפה האידך יוכל לעבור על איסור תורה של צב"ח, כיון שבכה"ג לא העמידו חכמים דבריהם לעקור דבר תורה. ובשלמא הא דהביא הטעם לאיסור מצד בזיון הקדש ולא אמר מצד צב"ח דרבנן, כדנראה מהר"י שבמרדכי, י"ל שנוקט בזה כהרא"ם, שחששת התקלה שקול כצב"ח, אבל לענין איסור תורה הרי לא יעקר האיסור אלא ע"י תקני"ח כשראו צורך בדבר, וכל היכא שלא עקרו האיסור בעינו עומד. ולמה לא הזכיר הרא"ש מזה, שיש איסור תורה בדבר, ולא אמר אלא מצד בזיון קדשים. כן מפליא על כל הראשונים שלא הזכירו כלל סוגיא שלימה בשבת שמעמידה המשנה שם רק עפ"י צב"ח דאורייתא. ואילו כאן דבריהם סובבים כולם לפ"מ שצב"ח דרבנן.

עו"ק דנראה דהרא"ש אינו מפרש כל דין זה דמקדיש שההכנסה לכיפה יש בה עבירה שהיא, אלא שהיא נדחית, כמו שהעיר הנוב"י בא"ד שהאידך נאמר, כשעבר ועשה איסור אחד, שנקנסנו שיעשה איסור נוסף, אלא שאין בגונא דמקדיש שום איסור בהכנסה לכיפה. ויבואר לנו מה שהעיר בפלפלא חריפתא במש"כ הרא"ש שאף אם יכבד על הכהן להחזיקו וירצה להכניסו לכיפה אסור, משום בזיון קדשים.

והעיר ע"ז הפ"ח, דלפ"ז ל"צ לטעם הראשון שאמר שם מצד הפסד ממון הכהן שהכל הוא מצד בזיון הקדש. וקשה שלמה לא הזכיר הרא"ש עצמו מזה. ע"כ נראה שהרישא והסיפא של הרא"ש מדוקדקים מאד בטעמים ונימוקים. ברישא הדיון מצד חשש התקלה, וזהו הן כשזה עוד ביד הישראל והן ביד הכהן, ובוה מעלה, שלא חששו חכמים לתקלה, כיון שזה כרוך בהפסד ממון הכהן, ע"כ גם לא הזכיר כאן מצד מצות הנתניה שיש על הישראל, כי הדיון שלו הוא גם כשזה כבר הגיע ליד הכהן, שמ"מ לא חששו לתקלה להפסידו הממון. ואילו בסוף דבריו דן כשהכהן בא לפטור עצמו מהחזקת הבכור מפני שכבד עליו הטורח כמבואר בדבריו, ובוה הוא שאמר הרא"ש דאיכא בזיון קדשים, שהקושי שקשה עליו הטרחה עבור הקדשים הוא שהוי בזיון הקדשים. משא"כ ברישא שהמדובר מצד חשש תקלה אין זה כלל בזיון לקדשים, שהרי אינו מזלזל בהם כלל, אדרבא חושש שלא יבא לידי תקלה מחמת קדושתם. ע"כ לא הזכיר הרא"ש טעם בזיון אלא לענין כובד הטרחה.

ושומעים אנו מזה דלהרא"ש בהא שאמרו המקדיש בזה"ז יכניס לכיפה אין הפירוש שעובר באיסור של בזיון קדשים אלא שמחמת שקנסוהו לא חשו לזה, אלא שכל שהוא מחמת חשש תקלה, בהאי גונא שאין הפסד, או לא קפדינן אהפסדו, אין כאן משום לתא דבזיון הקדש כלל. ומעתה הן לא מסתבר כלל לומר שיש בהכנסה לכיפה משום צב"ח, בפרט - צב"ח דאורייתא, אלא שהותר מחמת הצורך לקנסו, כי אליבא דהרא"ש לא הותר שום איסור מחמת הקנס.

ה.

ע"כ נראה דאף דצב"ח דאורייתא, אינו אלא דחייב לטרוח עבור הבע"ח להצילו מצער, דומיא דהשבת אבידה, אבל אי"ח להוציא הוצאות ע"ז. ודעת הרא"ש פ"ב דב"מ סי' כ"ח שאם היה בטל מן הסלע אי"ח, דומיא דאבידה. ואפילו לדעת הר"ן, הוב"ד בנמוק"י שם, שסובר שכיון שהתורה חייבתו, הרי זה מחייבו גם בגוונא של הפסד מן הסלע, מ"מ נ"ב גם לדידיה שאי"ח אלא במה שנוגע לטרחת גופי, אבל להוציא הוצאות ממש אי"ח. שהרי באבידת גופו (סני' ע"ג) איצטרך קרא שחייב למיטרר ואגורי, ובאבידה אפילו טרחת זו אי"ח, שלא חייבה תורה אלא טרחת גופו בעצם ההשבה. וע"כ לא מצינו חובה לזון בהמת הפקר, גם כשאין לה מה שתאכל.

אכן לזון בהמתו מצינו דיש עליו חיוב, שכן אמרו (גיטין ס"ב): אר"י א"ר אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו. אכן אם זהו חיוב ממש **מדרבנן**, (שמה"ת הרי גם לעבד יכול לומר עשה עמי ואיני זנד) או שהיא רק מדת חסידות אין זה ברור מהגמרא, והרמב"ם סוף ה' עבדים כ': מדת חסידות ודרכי החכמה שיהיה האדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על עבדו וכו', חכמים הראשונים וכו' ומקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן וכו'. הרי שלא הביא הלכה זו אלא בתור מדת חסידות ולא חיוב דרבנן ממש.

ועפ"י הנ"ל נראה בניד"ד שאין הבהמה מוצאת מזונותיה אלא ע"י האדם, ובל"ז היתה מתה ברעב. ולפי הנ"ל מאחר שאין על הכהן מזונותיה אלא מדרבנן או ממדת חסידות, כי מה"ת היא עליו חיוב יותר, מעתה אין לדון כאן על צב"ח דאורייתא, כיון שזה כרוך בהוצאה, ואין עליו חיוב מכח מצוה זו אלא לטרוח אבל לא להפסיד משלו. ונ"י דהרא"ש ס"ל כדמשמע מהרמב"ם הנ"ל שאין חיוב המזון לבהמתו אלא מדת חסידות. וע"כ אין בהכנסה לכיפה (שזו אינה מעלה ומורידה לעצם המזונות, רק שעושה כן שלא תסתובב לכל מקום בצערה) משום צב"ח דאורייתא ולא דרבנן וכנ"ל. ע"כ לא הזכיר הרא"ש מזה כלל. אכן הרא"ם ס"ל שעכ"פ חיוב דרבנן איכא לזונה, ע"כ יש לדון בזה רק מצד צב"ח דרבנן. וביותר י"ל שהכא שהכהן מקבל הבהמה מהישראל והוא אינו רוצה, הרי רק בזיון ההקדש הוא שמחייבו לקבלה ולטפל בה, וזה פירוש הרא"ם "וצב"ח דרבנן הוא", היינו שבמקרה דנן הטילו עליו חכמים לדאוג לה שלא יחסר לה מזונה ותצטער. ולא מדין צב"ח הכללי אתי עלה כלל, כי בגוונא כניד"ד אין שום חיוב מכוח צב"ח להוציא הוצאות ע"ז.

ומעתה מובן מאד מ"ט לא הזכירו כאן הראשונים הדין של צב"ח דאורייתא, כי עניננו אינו שייך כלל לצב"ח, כיון שזה כרוך בהוצאות והפסד ממון.

ואין להקשות ע"ז, דא"כ מאי פריך שם בגמרא, שלמה לא אמרו יעקור פרסותיה וכמו בלוקח מע"ז, ולפי הנ"ל מאי קושיא, הרי בכה"ג שמצערה ממש איכא צב"ח דאורייתא, כי י"ל שצער זה יותר קל הוא מצער דרעב הקשה מכולם, וכדעת הגרמ"פ בתשובות הנ"ל (ושלא כהנוב"י שם), וע"כ כיון שבל"ז עומדת למות מרעב, מוטב לענותה בידים בסבל פחות, ובזה אין משום צב"ח כיון שמציל אותה ממה שהוא יותר גרוע בשבילה.

ובזה יתורץ גם מה שיש להקשות אי כדפירשנו הגמ' כפשוטה דיש בזה צב"ח רגיל, ותלי בפלוגתא אי צב"ח בעלמא דאורייתא או דרבנן, דהנה הנוב"י בתשו' הנ"ל מוכיח, שאין צב"ח בהמתה כגון עריפה. וא"כ כד פריך בגמרא דילן וניערפינהו בקופיץ, מאי משני משום שנראה כמטיל מום בקדשים וכ"ז אינו אפילו איסור דרבנן אלא איסור נראה כמבואר בגמרא, וא"כ תיקשי אפילו למ"ד צב"ח דרבנן אלא שנדחה הכא, ומכש"כ אם נאמר שאפילו צב"ח דאורייתא נדחה, כמו שיוצא אליבא דהנוב"י, דא"כ מאי אולמא שבחרו חכמים לדחות צב"ח בפרט למ"ד דאורייתא, הרי טוב יותר לדחות האיסור דנראה כמטיל מום, שאינו אפילו איסור דרבנן. אכן לפי הנ"ל מבואר שפיר, שהרי אין שום איסור נדחה כלל, כי הכל נובע מצד בזיון הקדש, וכיון שעושה מחשש תקלה לא הוטל עליו כלל המזונות, ומניעתם אין בהם כלל משום דיני צב"ח, כיון שכנ"ל לא עליו מזונותיה, ואי"ל להפסיד ממון בגלל צב"ח, אפילו אם היא מה"ת.

[אכן דברי הנוב"י בזה בדיוקו מהגמרא חולין דלא מתרץ על הקושיא וליקטלינהו דאיכא צב"ח, שמזה דיין שאין במיתה משום צב"ח, זה מנוגד להרגשה. ואולי יתכן דבר כזה אם ימיתנה באיזו תחבולה בשעת שינה וכיו"ב שלא תרגיש, אבל עריפה בקופיץ, ודאי יש בזה, עכ"פ ברגע ראשון משום צב"ח. והא דלא משני ליה הכי נראה שהוא מטעם אחר, דבהמות וחיות השדה ניתנו בידי האדם להשתמש בהן לכל צרכיו גם ע"י המתתן, ולא נגענו בעניננו בצב"ח אלא משום שממית אותה ללא כל הפקת תועלת ישירה ממנה, כי גם מניעת תקלה, אינה מפיקה ממנה התועלת. ושם הפרידות פשוט הדבר שכל עוד שיכולים מעסיקים אותן בעבודה, אולם כשתש כוחם ממיתים אותם ומשתמשים בבושר נבלתם למאכל כלבים ובעורם לכל מלאכה. וע"כ למיתה זו ממילא הם עומדים. ול"ש מצד זה צב"ח, ורק בעקירת פרסותיהן שאין מזה שום תועלת הוא שאמר שם איכא צב"ח. ופשוט.]

ו.

ויוצא לנו מכל הנ"ל שהפלוגתא דילן אינה שייכת לשאלת צב"ח אי היא מה"ת או דרבנן, דבניד"ד לכו"ע אינו מה"ת, והמחלוקת אין בה משום סי' תורה כלל. ולפ"ז יש מקום לצדד שאעפ"י שהשו"ע פוסק להחמיר ואוסר להכניס לכיפה, י"ל שהוא רק אם עדיין לא נעשה מעשה, משא"כ בנידו"ד שאין העגל ליד האם, והוא אינו יכול להיות ניזון מעצמו, נמצא שהרי הוא כבר כאילו הוכנס לכיפה, אולי בכה"ג לא נתחייבו להביא לו מזונות, כיון שהיא פלוגתא במילתא דרבנן גרידא.

אכן יש מקום לדון שיש בהכנסה לכיפה משום איסור תורה, והוא בהקדם כמה הערות כדלהלן. הנה ר"מ ורבנן נחלקו במטיל מום בבע"מ, שלר"מ הוא מה"ת, ונלמד ממש"נ כל מום, ואילו לרבנן מכל מום מרבינן גרם מום (בכ"ל:). ולענין פסק הלכה הרא"ש פסק כרבנן, ובדברי הרמב"ם הדבר לא ברור, שכן בפ' א' מאיהמ"ז ה"ז פסק, שהמטיל מום ובא אחר והטיל בו מום נוסף השני אינו לוקה. ודנו בכונתו, שאילו פסק כר"מ אמאי לא ילקה, ואילו לרבנן אמאי אסור, שמסתם לשונו נראה שהוא מה"ת. ובאחיעזר (ח"יב סי' ל"ג ד) רוצה לבאר שלעולם פסק כרבנן אלא שבכונה דקדק הר"מ בלשונו שגם המום הראשון הוטל בו ע"י אדם שבזה הדין שאין שוחטין על פיו מדין ל"ת כל תועבה, במבואר בר"מ בפ"ח מפסוה"מ, "וממה שמבואר בתורה דלא תאכל כל תועבה, היינו דאין תקנה ע"י הטלת מום, והא יש לו תקנה שיטיל שתי פעמים והמום השני דהוי מטיל מום בבע"מ יתיר, אע"כ דג"ז תיעוב וכו' אבל אין לוקין ע"ז דהא אין כאן לאו מפורש אלא רא"י דהוי תיעוב ויש בזה איסור תורה וכו'.

ולפ"ז יוצא שהר"מ פוסק כרבנן, וא"כ גרם מום הוי מה"ת, והנה נראה דמניעת המזון ע"י הכנסה לכיפה שע"ז היא מתה לא גרע מהטלת מום, שהרי באחוזות הדם אמרינן דהוי מום מחמת שסופה למות מזה, ומכש"כ הא דמתה הוי מום, ומה שזה נעשה ע"י גרמתו, שמונע ממנה האוכל, שמחויב לתת לה, כפי שחייבה התורה לישראל עד שמוסרה לכהן, ה"ז גרם מום. וכן יוצא ברור מהתוס' ב"ק ע"ו. ד"ה שחיטה שהוכיחו דמום דאחר מיתה לא השיב מום מהא דאם מתו תמימים יקברו, הרי שהמיתה נחשבת למום, אלא שאין פודין על ידו. וא"כ היכי דאיכא איסור להכניס הרי הוא פוגע באיסור תורה. והרי לדעת הר"מ המטיל מום בזה"ז ג"כ עובר בל"ת מה"ת, א"כ שוב הוה סי' דאורייתא.

[ובדברים אלה יש להסביר מה שהעירו האחרונים דמסוגית הגמרא ע"ז הנ"ל דפריך בפשיטות וליהוי כמטיל מום בבע"מ, נראה דסתמא דגמרא סברא כר"מ. אבל לפי הנ"ל י"ל דמדהתיר במקדיש בזה"ז להכניסה לכיפה, ש"מ דס"ל דגרם מום מותר מה"ת והיינו כר"מ, ע"כ פריך שפיר לר"מ לשיטתיה. אכן לפ"מ דמסיק לבסוף דהכא גם כמטיל מום ממש א"יב אלא שנראה כמטיל מום מפני דלא הזי לא לגופי ולא לדמי, מעתה מצי אתי גם כרבנן, דלא גזרו בגמרא בנהוג.]

ז.

אכן לענ"ד אם גם נאמר שמקרא דל"ת כל תועבה אפשר לדייק שגם הטלת מום נוסף לא תועיל להתיר, ברם אין מזה כל הוכחה שעצם הטלת המום השני היא תיעוב. וראיה לזה שהרי מקרא זה לא למדנו אלא איסור אכילה עפ"י המום שהטיל בו, אבל שאסור לפדות ע"ז לא שמענו, אלא שאין פדיה אלא א"כ זה ראוי לאכילה, אכן לו יצויר שע"י הפדיה יהא ראוי לאכילה שפיר היה אפשר לפדות. והנה בגמרא בכורות שם מבואר דלכו"ע לאחר פדיה מותר להטיל בו מום בידים. א"כ בהטיל בו מום בכונה למה לא נאמר שמותר לפדותו ולהטיל בו מום אח"כ להתירו באכילה, שהרי אח"כ אין בזה ודאי משום תועבה, א"כ יהא מותר לפדותו לכתחילה ע"מ כן. אע"כ הא דאסרה תורה מל"ת כ"ת, דמשמע לפי האחיעזר דכללה כל מיני עצות ותחבולות, שע"י התועבה יגרם בחשבון סופי היתר אכילה שכל זה בכלל ל"ת כל תועבה, היינו ששום מום שיוטל בו למרות שעצם הטלת המום לא יהא בו איסור מ"מ לא יוכל לגרום היתר אכילה, כיון שכל ההיתר להטיל בו מום זה לא בא אלא ע"י התועבה שעשה קודם, וע"כ כמו שהמום הראשון אינו מתיר כן כל מום שבא מכוהו לא יתיר האכילה. וממילא גם אין מקום לפדותו ע"מ כן.

ומ"מ שמענו שאין ללמוד ממש"נ ל"ת כ"ת אלא שאין המום השני מתיר יותר מהראשון, אבל לא שהוא עצמו מעשה תועבה. וא"כ לא ניתן להסביר מקור לדברי הרמב"ם האוסר באיסור תורה המטיל מום אחרי שאחר הטיל בו מום, עפ"י דברי חכמים, ובהכרח שפסק כר"מ, וממילא שגרם מום אינו אלא מדרבנן. וע"י מניח רפ"ז שפלפל בדברי הר"מ ומסיק ג"כ שפוסק כר"מ. אלא שקשה שלמה פסק שאינו לוקה.

כן התקשו בדברי הר"מ שפוסק לענין המטיל מום בזה"ז שעובר בל"ת אלא שאינו לוקה. וקשה בתרתי: א, שזה נגד הגמרא ע"ז י"ג הנ"ל דקאמר התם שאין הטלת מום בזה"ז אלא משום נראה כיון דלא חזי לא לגופיה ולא לדמיה; ב, אם איסור תורה הוא, למה אינו לוקה.

קושיא ראשונה מתרצים (ע"י מניח וחת"ס יו"ד סי' ש"ו ואחיעזר הנ"ל שהביא עוד אחרונים) שכיון שהוא נלמד מרביבא דכל מום, אין בזה מלקות כר"י רפ"ב דיומא. והחת"ס מתרץ עפ"י גם הקושיא ממטיל מום בזה"ז, שלא גרע ממטיל מום בבע"מ דמהרה יבנה בהמ"ק, וכן אפשר להקריב גם בזה"ז, אלא דקאי הסוגיא שם אליבא דר"ל דס"ל דרביבא דכל אינו אלא אסמכתא בעלמא. ולא הבנתי דבריו, דא"כ מאי פריך וליהוי כמטיל מום בבע"מ, כיון דגם התם אינה אלא אסמכתא, וגם התירוץ אינו מובן שבא לגרע קדשים בזה"ז, והרי עכ"פ אינהו עדיפי שראויים הם עצמם להקרבה. המניח מתרץ דהסוגיא קאי אליבא דמ"ד לא קדשה לע"ל והרמב"ם פסק דקדשה, ע"כ ה"ז ראוי להקרבה ואכתי נשאר בקושיא דלמה לא ילקה. כן קשה הערת החת"ס הנ"ל, דגם למ"ד ל"ק עכ"פ מהרה יבנה וכו', ולומר דס"ל בע"מ נדחים ג"כ קשה, למה יחשב דיחוי, כיון שאין העיכוב אלא ממק"א, וה"ז כמקדיש בלילה או טרם שנפתחו דלתות ההיכל. וכל זה צ"ע.

האחיעזר שם מתרץ שתי הקושיות, שהגמרא ע"ז קאי לענין מקדיש לבה"ב כרש"י שם, והא דקאמר דבזה"ז לא הזי וכו', היינו רק לומר דמשו"ה גם בקדשי מזבח קליש איסוריה שאינו לוקה וע"כ בקדשי בה"ב לא גזרו כלל אלא מחמת נראה. ועפ"י מתרץ הא דמטיל מום בבע"מ, דבכונה נקט הר"מ כשמום ראשון נמי הוטל בו ע"י אדם, שאז אסור להשחט על ידו משום ל"ת כ"ת וכנ"ל, והוי שאינו ראוי לא לגופיה ולא לדמיה, והוה כמקדיש בזה"ז שאסור מה"ת ואינו לוקה.

אכן בזה לא הועיל אלא להעתיק הקושי לענין זה"ז, שאיסור תורה יש בו ומ"מ אינו לוקה, מהרמב"ם על הגמרא עצמה. כן עצם פירוש הגמרא עפ"י דרכו של רש"י קשה כפי שהעירו שם התוס'. וכל החילוק דבהכ"ג לא גזרו ג"כ קשה, דמ"מ הרי איסור תורה הוא, ולמה לא גזרו.

ח.

והני"ל בזה, דכל ההלכה של הרמב"ם על מטיל מום בזה"ז קאי רק לענין בכור, כי שאר קדשים הרי אסור להקדיש בזה"ז, ולא מיירי בהו הכא, ודינם כבר נתבאר בר"מ סוף ה' ערכין דמכניסין לכיפה, ומינה שאין לאשוינהו גיסטרא משום שהוא כמטיל מום. ובכור בזה"ז שונה בזה מכל הקדשים. דהנה כבר העיר הריט"א ושאר אחרונים על גמרא זו דע"ז שכל היכא דלא חזי לא לגופיה ולא לדמיה אי"ז מה"ת, דהרי עיקר פלוגתתם דר"מ וחכמים בבכור נאמרה, והתם כשהוא בע"מ לא חזי גם לדמיה שהרי אין לו פדיון ונאכל במומו. ותי"י הריט"א שם שבכור דינו יותר חמור דקדושתו מרחם להאסר בגו"ע וגם אינו נמכר באיטליז. ונראה דטע"ז הוא רק בגוונא שעכ"פ יש לו אכילה במומו, אבל אי אינו נאכל לגמרי, הרי הוא לא חזי כלל, ובזה ידמה לכל הקדשים.

ומעתה י"ל דבכור בזה"ז הטלת מום מוכרח שיהא בזה איסור תורה, שאם נאמר שהואיל ואינו ראוי בזה"ז להאכל בתמימותו ולא להקרבה הוי כלא חזי כלל, אי"כ הרי יהא מותר להטיל בו מום, ויהא שוב ראוי לאכילה, וממילא הרי הוי גדר חזי לדמיה, ובכה"ג הרי אסורה הטלת מום. והוי חוזר חלילה. אכן מאחר שאסור הרי שוב צריך לחזור להיתר אלא שזה אי"א וכנ"ל, ומ"מ מלקות לא יתכן בזה בכור, כיון שכל איסורו רק ע"י חו"ח הוא. ודוק.

ועל דרך זו נוכל לתרץ גם הא דמטיל מום בבע"מ, עפ"י דיוקו וסברתו של האחיעזר הני"ל שהמדובר כאן כשמום ראשון נמי הוטל בו ע"י אדם בכונה, שאז אם נאמר שהמום השני שיטילו בו בכונה אסור הוי כלא חזי לא לגופיה ולא לדמיה וממילא חוזרת הטלת המום השני להיות היתר. ואז יש מקום לומר שהמום השני יתיר, דאעפ"י שנאסר מצד ל"ת כ"ת של המום הראשון, הר"ז כחזר ונפל בו מום מאליו, ולא נאמר כהאחיעזר, בסברתו, שכל שהמום הראשון גרם לאפשרות של הטלת המום השני ג"ז בכלל האיסור. וממילא הוה גם הכא חו"ח, שע"י שנאמר שמותר להטיל המום השני שוב הוי גדר חזי לדמיה מצד האכילה במומו ושוב יחזור איסור להטיל בו מום. ע"כ אסור מה"ת, ומ"מ מלקות אין בו.

ועפ"י נוכל לתרץ מה דמוכח בגמרא וכו"פ הרמב"ם בה' בכורות שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו רק משום קנס. והתקשו בדבריו, שהרי בכל מטיל מום בקדשים אסר הרמב"ם אכילתו מה"ת מצד ל"ת כ"ת. אכן לפי הני"ל י"ל, דהמדובר בבכור הוא רק בזה"ז כי שם נחשדו כהנים ושם קנסו. ובזה"ז הטלת מום בבכור אמנם אסורה מה"ת, אולם רק מגדר של חו"ח וכנ"ל, וכיון שבעצם ע"י היה צריך הטלת מום לחזור להיתר אלא שזה אי"א וכנ"ל, ומ"מ איסור מצד ל"ת כ"ת ל"ש בזה, שהרי עכשו לפי האיסור שוב אין כאן תועבה, ודוק.

ט.

אכן אכתי לא נפטרנו מהערתו של החת"ס למה בכלל יחשבו קדשים בזה"ז לא חזי כיון דאם יבנה המקדש הרי הם ראויים. ומה שני"ל נכון בזה, שכונת הגמרא הוא לפ"מ שקנסוהו שהמקדיש בזה"ז חייב לאבד הקדשים הם ודמיהם, בגלל זה הוא דמיחשב לא חזי לגופיה ולדמיה שהרי הכל לאיבוד הולך ולא יגיע לידי הקרבה. ומעתה אין לתרץ כלל כהמנ"ח, שהרי מ"מ הלכה היא שהמקדיש בזה"ז למיתה אזלה, אי"כ לא חזי וכו'. ולפ"ז נופל תירוצנו לענין בכור בזה"ז, שהרי בו אין קיים החיוב לאבדו וממילא הוי בגדר חזי כשיבנה בהמ"ק. אלא שיתורץ עפ"י דרכו של החת"ס שמשוה לה להא דמטיל מום בבע"מ, כיון שעכ"פ השתא מיהא לא חזי להקרבה. ודברי הרמב"ם לענין מקדיש בזה"ז יתפרשו כנ"ל בבכור, או י"ל דהוא קאי על עיקר הדין, טרם שקנסו, שמ"מ הוי כמו מטיל מום בבע"מ שאסור ואינו לוקה. ואעפ"י שהרי מדרבנן קנסוהו וא"כ הוי שוב אינו חזי, מ"מ נפ"מ מהלכה זו לענין בכור וכנ"ל.

איך שלא יהיה דברי הרמב"ם להלכה מתפרשים כר"מ, וממילא שגרם מום אינו אלא מדרבנן. וא"כ המחלוקת לענין הכנסה לכיפה היא במילתא דמדרבנן, ויתכן כמש"כ דהיכא דכבר הוכנס לכיפה גם לשו"ע נוכל לסמוך על דעת הרא"ם בגוונא שיש החשש תקלה של נזקים נוסף על תקלת האיסור ולהשאירו במצבו.

סימן לא : בדבר זריקת הורמונים לתרנגולים.

במה שנהגו לפני זמן מה אי-אלו מהחוקלאים להזריק לתרנגולים כדורי הורמונים להביאם לידי סירוס שע"י הם משביחים בבשר. וכפי שאומרים המומחים אין סירוס זה אלא לזמן, וחוזרים לאיתנם לאחר שכלתה השפעת הכדורים. ונשאלה השאלה אם יש בזה משום איסור סירוס.

א.

לכאורה נראה שאין איסור בסירוס לזמן, שאיסורו נלמד ממה שנאמר ומעוד וכו' ובארצכם לא תעשו (ויקרא כב ד), וכתוב זה מלמדנו איסור הקרבת בעלי מומים אלה למזבח, ועשיית מעשה הסירוס, והנה כל אלה שנפרטו כאן בכתוב ודאי שאינם חוזרים, שהרי צריך כתוב מיוחד בכדי לרבות מום עובר לאיסור (עי' סהמ"צ לאוין צ"ה), ובפסוק זה אינו מרבה לאיסור אלא לענין הקרבה ולא לענין איסור מעשה הסירוס. אי"כ אין לנו מקור לאיסור אלא סירוס מוחלט שאינו חוזר ולא בגוונא דניד"ד שהוא סירוס עובר. אכן ראייה מוחלטת אין לנו שכן כבר כתבו התוס' (בכורות ל"ט : ד"ה כולן) שאעפ"י שנחלקו שם תנאי אי קרא דמעוד וכו' קאי גם אביעים אין זה אלא לענין הקרבה משא"כ סיפא דקרא ובארצכם ודאי מרבה גם בביעים כל שמסתרס ע"י וראי' מכוס של עיקרין, עי"ש. וא"כ הרי אין לנו ראייה מרישא דקרא, ויתכן לומר דקרא דבארצכם כשם שהוא מרבה לאיסור גם אלה שמבחינת מום לענין קרבן אינם מום, מ"מ לאיסור דסירוס נתרבה, כן י"ל דרבי גם בסירוס לזמן, כיון שלפי שעה עכ"פ משחית כח המוליד.